

TALLER DE L'ESCRIPTURA

On i com escrivim i s'ha escrit?

Per què aquests tallers estan vinculats amb l'Arxiu (AHAT)

10 de gener de 1921 el cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer crea l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

- Evitar possibles pèrdues de documents
- Assegurar-ne la conservació
- Facilitar-ne la possible consulta als estudiosos

Com fer-ho?

- Mitjançant una metodologia:
 - Interdisciplinar
 - Experimental
- Treball en petits grups:
 - Incentiva la creació i la participació
- Procediments:
 - Actius, dinàmics, manipulatius, engrescadors...
- Materials:
 - Reproduccions amb rigor històric
 - Motivadors
 - Faciliten la comprensió
 - Permeten l'experimentació

Què ofereix l'Arxiu en el procés d'aprenentatge?

- ✓ Informació de proximitat
- ✓ Coneixement:
 - Què és?
 - Què hi trobarem?
 - Quines són les funcions de l'arxiver?
 - Qui pot anar a l'Arxiu?
- ✓ Mostra el valor del patrimoni documental
- ✓ Permet reafirmar l'aprenentatge:
 - Saber fer, pensar, interrogar i deduir
 - Fer recerca
 - Estructurar la informació
- ✓ El treball escolar es basa en l'organització, la classificació i l'estudi

Nivells

EI – CI

CM – CS

El temps passa
i l'escriptura
evoluciona

Guia didàctica

ESO - BAT

Contingut de l'activitat

1. Parlem de documents i arxius
 1. Què és un arxiu?
2. L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
 1. Què hi trobarem?
 2. Les funcions de l'Arxiu
 3. Qui pot anar a l'Arxiu
3. Els orígens de l'escriptura
 1. On i quan apareix
 2. Necessitat
3. Cronologia de l'alfabet
4. *L'scriptorium*
5. Procés de fabricació d'un còdex
 1. Suports i eines necessaris per fer un còdex
 2. Copistes i estris
 3. L'il·luminador i utensilis necessaris
6. Crea un còdex o fes una caplletra

Material per grup

o de la plom

plino en el p... El m...
s d un an...
Lup...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Lu...

Porta gravat en

On i quan apareix l'escriptura?

L'evolució i la transmissió de l'escriptura només es pot datar de manera orientativa.

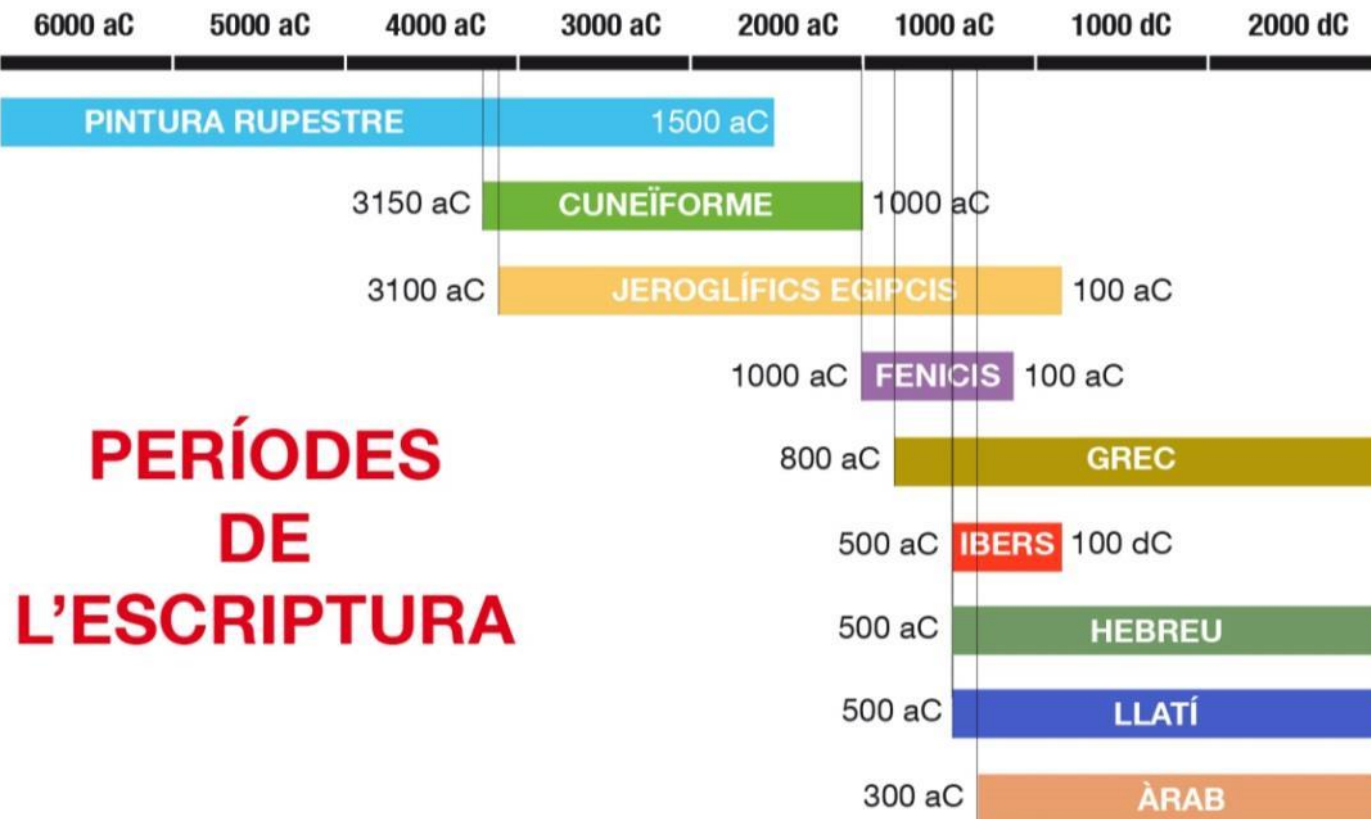
Al voltant de l'any 3150 aC sorgeix a Mesopotàmia l'escriptura cuneïforme

Mapa de l'escriptura i de l'alfabet llatí

Cronologia de l'alfabet

La cronologia que et mostrem reflecteix els sistemes d'escriptura a l'entorn de la mar Mediterrània. La línia superior indica períodes de temps de mil anys cadascun. I les ratlles acolorides assenyalen els estadis més importants de l'evolució de l'escriptura fins a l'alfabet llatí.

Els orígens de l'escriptura

Pictogràfica

- Pictogrames
- Ideogrames

LLEÓ

ULL

SOL

LLEÓ
FORÇA

ULL
CIÈNCIA

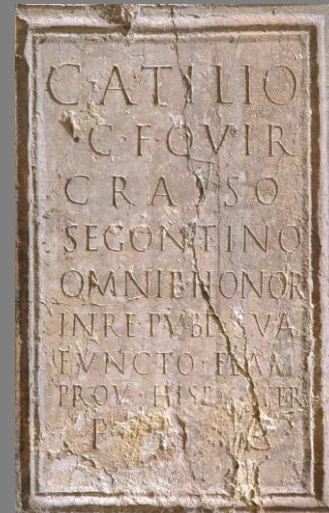

SOL
DIA

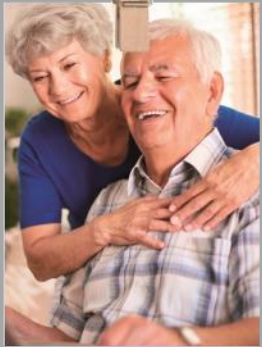
Sil·làbica
Cuneïforme

Alfabètica
Romana

Línia cronològica d'educació infantil i cicle inicial d'EP

EIX CRONOLÒGIC DE L'ESCRITURA

II (dC)

CAIXA 1

Es un quadrat de marbre negre amb lletres majúscules com les nostres. Hi ha una inscripció romana dirigida a l'emperador Vespasià.

Els romans escrivien les coses importants damunt les pedres.

La van trobar a la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona i la van fer l'any 60 dC.

Les tauletes romanes de Vindolanda són de fusta molt prima.

Les escrivien amb un calàm i tinta negra. Quan les havien escrit, les doblegaven per la meitat, les lligaven i hi posaven un segell perquè només les pogués llegir la persona a qui les enviaven.

Aquest escrit és una carta que Solemne envia al seu amic Paris, a qui pregunta si es troba bé, i el renya perquè no li escriu. Li diu que és un home sense pietat.

La va escriure l'any 100 dC.

EIX CRONOLÒGIC DE L'ESCRITURA

I (aC)

CAIXA 1

És una tauleta de fang que cap dins la mà, com si fos un telèfon mòbil.

Hi ha uns petits triangles que són signes de l'escriptura cuneïforme.

És el primer sistema d'escriptura conegut. El van crear els sumeris l'any 3150 aC.

L'escrit de la tauleta ens explica que un home, anomenat Shamumani, ha robat 50 sacs de plata. Aquest diu que no es veritat i que els expulsarà.

Aquesta tauleta la van escriure aproximadament l'any 1450 aC.

És una pedra quadrada de color negre on hi ha escrits jeroglífics.

Els jeroglífics van ser un sistema d'escriptura inventat pels antics egipcis, aproximadament l'any 3100 aC. Els signes que utilitzaven representaven objectes o coses: un ull, un ocell...

Els escrits més importants els gravaven en pedra o els pintaven a les parets, i els altres els escrivien en paper.

Aquesta peça la van escriure uns 2.800 anys aC.

Els fenicis van crear el primer sistema d'escriptura amb lletres, cap a l'any 1000 aC.

L'alfabet fenici només tenia vint-i-dos signes consonàntics i cap vocal. La direcció de l'escriptura era de dreta a esquerra.

Com a resultat de la seva activitat comercial, van escampar l'alfabet per tota la Mediterrània.

Sabem que 600 anys aC els fenicis ja eren a la península Ibèrica.

ON I QUAN APAREIX L'ESCRITURA?? ARA T'HO EXPLIQUEM

- Obre la capsa gran, treu els dos desplegable que hi ha dins i obre'ls.
- Llegeix el que hi diu en cada fitxa, busca la peça a la safata i posa-la on correspongui.
- Encercla en aquesta línia cronològica les peces que has trobat a la caixa.

**FITXES
CRONOLÒGIQUES
DE
L'ESCRITURA**

?

Es tracta de una forma abstracta de una paraula.

Aquesta paraula representa parlers a l'alt i baix, i representa a tot arreu.

Es tracta, amb les seves formes i colors, d'un tipus d'escritura que es troba a l'Àfrica del Nord i a l'Àfrica del Sud.

Original d'algunes escultures, està a la Casa de la Cultura de l'Institut de Ciències de la Universitat de Cambridge però el seu origen és desconegut.

?

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

La paraula de la imatge representa el primer pas de l'evolució de la paraula i és la paraula més antiga que es coneix.

El seu origen és desconegut.

?

Es tracta d'una forma abstracta de una paraula.

Aquesta paraula representa parlers a l'alt i baix, i representa a tot arreu.

Es tracta, amb les seves formes i colors, d'un tipus d'escritura que es troba a l'Àfrica del Nord i a l'Àfrica del Sud.

Original d'algunes escultures, està a la Casa de la Cultura de l'Institut de Ciències de la Universitat de Cambridge però el seu origen és desconegut.

?

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

La paraula de la imatge representa el primer pas de l'evolució de la paraula i és la paraula més antiga que es coneix.

El seu origen és desconegut.

?

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

La paraula de la imatge representa el primer pas de l'evolució de la paraula i és la paraula més antiga que es coneix.

El seu origen és desconegut.

?

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

Les lletres d'origen, atribuïdes tant a un poble de gran cultura com a un poble que encara no ha desenvolupat la seva cultura, són molt importants.

La paraula de la imatge representa el primer pas de l'evolució de la paraula i és la paraula més antiga que es coneix.

El seu origen és desconegut.

CLAMORUM
Estig
petit clau

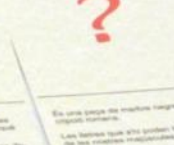
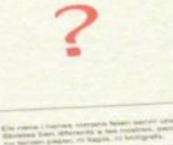
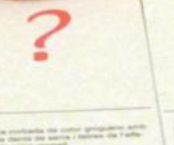
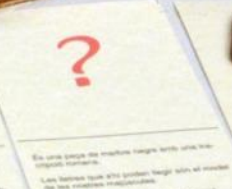
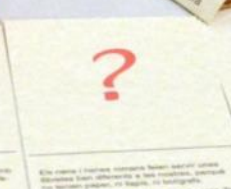
STILUS QUADRUS
Estig
Curaforma

STILUS ET TABULUM
Estig

GRAPHARIUM
Estig
petit estil

TABELLA
Llibreta
de cera

**MORTAR
PISTILLUM**
Morter i pestillo

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

Es tracta d'una paraula de tipus abstracta en una paraula.

El seu origen és desconegut.

ment fundacional del
saïd que es va construir
-1833 aC.
Núm. Cat.: 8.

És una tauleta d'argila d'escriptura cuneïda
me, que cap dins la mà, com si fos un tele-
fon mòbil. És el primer sistema d'escriptura
conegut i va ser creat pels sumeris cap a
l'any 3150 aC.

Aquest text ens parla d'una demanda contra
Shamumanu a qui reclamen 50 sacs de plata
que ha robat. Shamumanu, enfadat, els ame-
naça d'expulsar-los.

L'escrit d'aquesta tauleta és del 1450 aC.

Les van escriure
Quan acabaven d'escriure, les
per la meitat, les lligaven i les segellaven
perquè només les pogués llegir la persona
a qui anaven dirigida.

L'escrit és una carta que el soldat Cayo Lu-
rio va enviar al seu germà Ari, on li pregunta
si es troba bé i li recomana que no es baralli
amb els soldats novells i es comporti com
un soldat veterà.

Va ser escrita entre els anys 95 i 105 dC.

segellaven per
la persona a qui anaven

L'escrit és una carta que Claudia Severa,
va enviar a la seva germana Lepidina per
convidar-la al seu aniversari.

Va ser escrita entre els anys 95 i 105 dC.

Li envia salu-
escriu i li diu que és un
Li envia salutacions per tres a

Va ser escrita entre els anys

Es tracta d'una escena de caça dibuixada en una pedra.

El dibuix representa a uns caçadors que per poder capturar uns cérvols, els fan corre cap un espadat perquè caiguin. A baix els esperen els seus companys amb arcs i fletxes per capturar-los.

L'original d'aquesta escena, es troba a la Cova dels cavalls (Castelló) i es va fer en l'època del neolític, aproximadament uns 6000 anys aC.

És una tauleta d'argila d'escriptura cuneïforme, que cap dins la mà, com si fos un telèfon mòbil. És el primer sistema d'escriptura conegut, creat pels sumeris cap el 3150 aC.

L'escriu d'aquesta tauleta parla que l'any 2200 aC, un empleat de l'estat, anomenat Balli, que distribueix 22 gerres de greix de porc a la ciutat de Zabala, al sud de l'Irak.

La tauleta, el 1921 va desaparèixer, misteriosament, de la Universitat de Cambridge però la van recuperar el 2016.

En una pedra, quadrada de color negre hi ha un escrit fet amb jeroglífics.

Els jeroglífics van ser un sistema d'escriptura inventat pels antics egipcis i els signes que utilitzaven representaven objectes o coses: un ull, un ocell ..

Escrivien de dalt cap baix i ho separaven per línies verticals.

Els escrits importants els gravaven en pedra o els pintaven a les parets, i els altres els escrivien en paper.

Aquesta peça la van escriure uns 800 aC.

El plom de la Serreta (criptura ibèrica més ar

Està feta sobre una l plom de forma recta

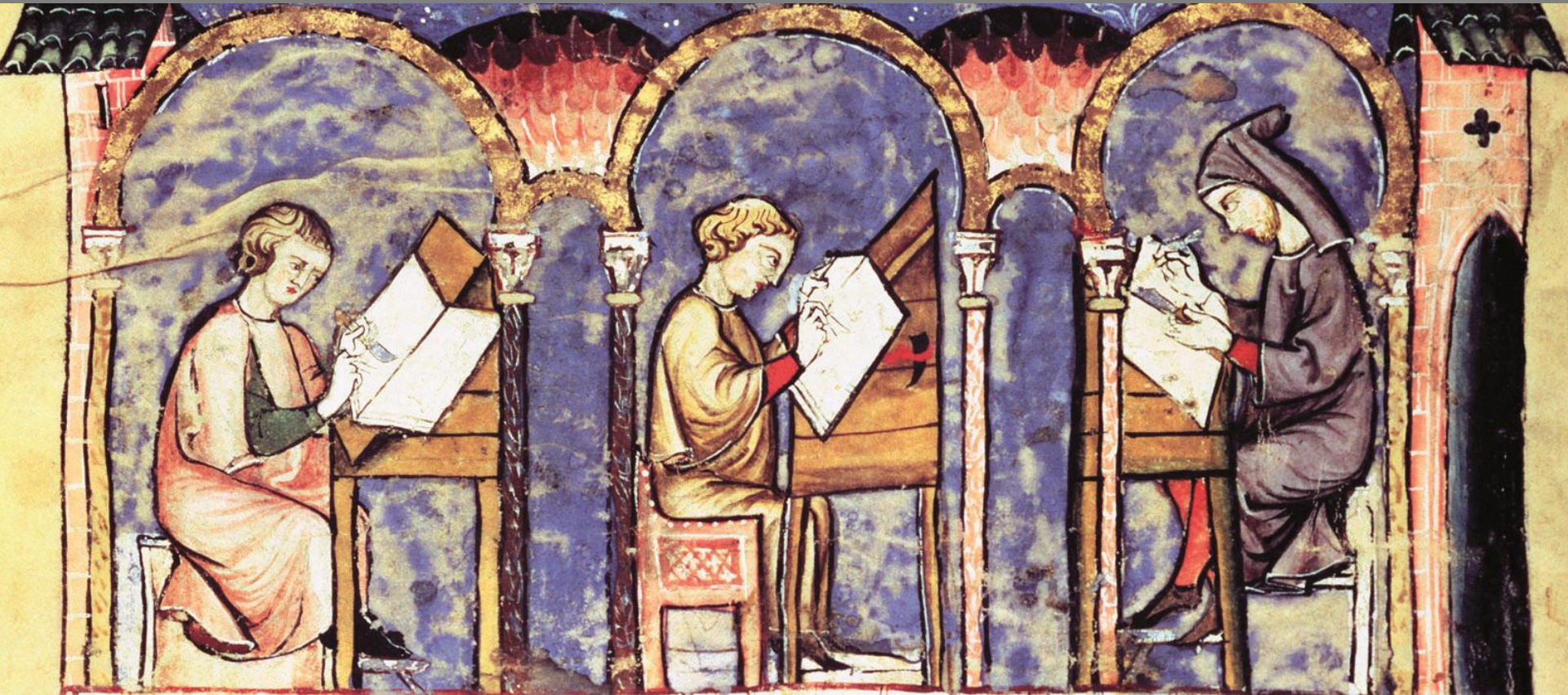
L'alfabet ibèric cons

Les lletres són pu línies rectes i ang

Aquest escrit co mercantil marít

La van escriu

L'scriptorium

Procés de fabricació d'un còdex

La realització d'un còdex era un treball conjunt de moltes persones, i cadascuna s'encarregava d'una feina diferent.

L'ordre en què intervenien era el següent:

Suports i eines necessaris per fer un còdex

El pergamí

Segons explica Plini (segle II aC), el faraó Ptolemeu V estava molt orgullós de la seva biblioteca d'Alexandria i temia que la de la ciutat grega de Pèrgam li passés al davant. Per impedir-ho, va decidir prohibir la venda de papir, amb la qual cosa no podrien fer més llibres i Alexandria continuaria sent la primera. Però Pèrgam, en veure's privada del papir, va decidir escriure damunt de pell i va inventar el pergamí, que s'obté de la pell d'un animal, preferentment d'ovella.

Com es feia?

Per convertir una pell d'animal en pergamí:

Es posava en remull en una barreja d'aigua i calç durant vuit dies.

S'afaitava la pell.

S'esbandia amb aigua clara i es col·locava, ben tensada, en un bastidor.

Es treia del bastidor i es rascava amb pedra tosca formant cercles perquè quedés fi.

Copistes

Els amanuenses o monjos copistes passaven la major part del temps copiant i il·luminant còdexs, fabricats amb pergamí, escrits amb plomes d'oca i tinta feta amb sutge.

Se'ls subministrava el pergamí en grans fulls i els tallaven en forma rectangular, els doblegaven verticalment i formaven bifolis, que posaven l'un dins de l'altre, formant quaderns que cosien per la part central.

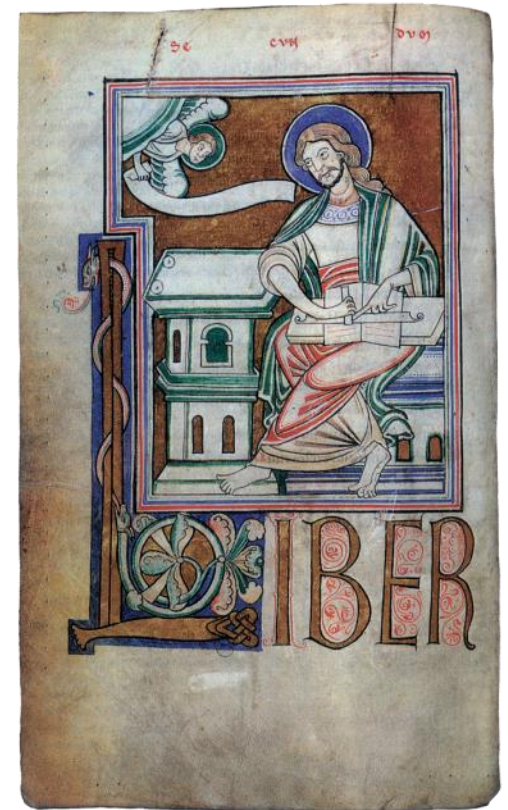

El copista distribuïa el text i deixava els espais en blanc per a la decoració. Es dibuixaven dues línies verticals als marges laterals i es passava pel damunt la ruleta, que deixava marcats uns forats. S'unien amb

un regle i es marcaven línies horitzontals amb una plumbagina, que servia de guia per escriure.

No tots els copistes eren homes. Guda, una monja alemanya (segle XII), va posar el seu retrat en una miniatura i hi escrigué: “Guda peccatrix mulier scripsit quae pinxit hunc librum” (“Guda, pecadora, va escriure i va pintar aquest llibre”).

Les eines del copista

A l'*scriptorium*, a més de les plomes d'au, s'hi feien servir altres instruments. Escriu-ne el nom:

Càlam, plumbagina, regle, tinter, raspador, ruleta, tinta, cecidis de roure, navalla per al càlam

El d'après lo senyor rei apellat lo noble En Roger de L'orda, que ell haura nobrit, e féu lo p'aguntar dona Julia, vesca ma re, ha ben servida la reyna ma ller nostra, e així demana nos, ab la gracia de deus, la verga de l'almirall, així que d'aguí avant dels regne de València, e de Sicília, e de tots les terres que hauerem de deus nos dara a conuadir.

El noble En Roger de Co p'ia d'ús en terra e besa los pus al senyor rei, e pres la verga de l'almirall, en tal honra vesca que a l'ús de nosre senyor deus reí comandará los ofitios, que d'ús be los h'administran con lo d'ús noble

SPONGIA
 NIG
 BETA RUBRUM Remolatxa
 RUBEI Vermel
 VIRIDIS Verd

ATRAMENTARIUM
Tinter

NIVIVS
Blanc

REGULA
Pergia

PUNCTORIUM
Puleta

RASORIUM
Raspador

MAGNIFICUS VITRUM
Lupa

LAPIS ONYCHITES
Blau

AMUS
Calam

ATRAMENTUM
Tinta

FULIGO
Sotge

AQUERE LAPIS
Piedra d'escriure

COCHLEAR

MORTARIUM
Morter i pic

PUNCTORIUM
Ruleta

RASORIUM
Raspador

MAGNIFICUS VITRUM
Lupa

PLUMBARIUS
Llapis

CULTER
Ganivet

Culter
Navalla pel
càlam

CUERE LAPIS
dra d'esmolar

MEMBRANULA
Etiqueta

SCIENTIA

SPONGIA
E...

NIGER
Negre

BETA RUBRUM
Remolatxa

RUBER
Vermell

VIRIDIS
Verd

gra...
llat, m...
mirall nos...
regne de Jalen...
totes les terres que
nos donà a conquistar.
lo noble En Roger
ria giràs en terra e bes...
los peus al senyor rei, e
puis les mans, e pres la verga de
l'almirallat, en tal bona senyor de
que placia a nostre senyor
que a tots los oficials que el s...
rei comandaria sos oficials m...
bé los li administren com...

PIMENTONS

DRYOPTERIS
Espin

LAPIS ONYCHITES
Blau

TENEBRIS RUBRUM
Vermell fosc

AMUS
Calam

ATRAMENTUM
Tinta

...LIVIS

VITELINUS

SIGILUM

Segell

OBSIGNATORIA

Lacre

MEMBRANULA

Etiqueta

SCIENTIA

L'il·luminador

Molts dels manuscrits medievals estan decorats. Els llibres medievals no tenien portada i acostumaven a començar amb una gran inicial, i els capítols i les subdivisions, amb majúscules similars menors. De vegades es feien prolongacions filagarsoses que s'animaven amb perfils de monjos, ocells, dracs, palmetes, animals o personatges.

Per elaborar una caplletra, primer es feia el dibuix —que normalment es copiava d'un altre que ja estava fet—, es passava a tinta, es daurava i es pintava.

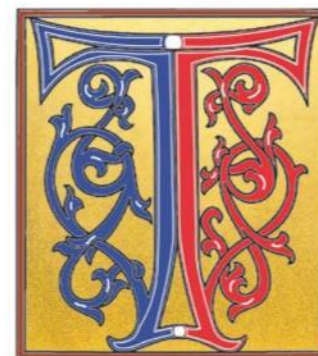
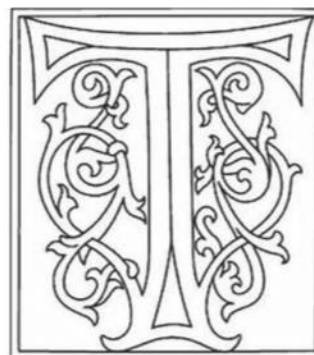
Or en pols, coixí per tallar l'or, polonesa, ganivet per tallar l'or, pedra d'àgata, pa d'or

Si vols fer una caplletra

Una caplletra és una lletra molt gran decorada amb dibuixos, figures o fulles que es posava al començament d'un llibre, d'un capítol o d'un escrit. Si té or o plata, llavors es tracta d'un manuscrit il·luminat o il·lustrat. La il·luminació només es feia en còdexs molt especials, ja que era difícil de fer i costava molts diners.

Mira les caplletres que et donem, trien una i llavors:

- 1 Amb el llapis de plom, calca-la.
- 2 Ressegueix el dibuix amb tinta negra.
- 3 Posa l'or on vulguis.
- 4 Pinta-la amb els colors que t'agradin.
- 5 Fes les filigranes de color blanc.

Ara ja la pots prendre a casa

GLUTINATIVUS
Cola d'animal

CERA
Vernís

**PULVINUS AURUM
CONSCIDISTI**
Coixi per tallar l'or

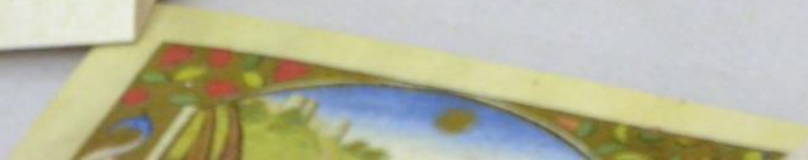
AUREM ESCARIUM
Pa d'or

SARDONYX
Pedra d'ò

CULTER
Ganivet per tallar l'or

ROTLLE
Volumen

PENICILLUM

US

GLUTINATIVUS
Cola d'api

CERA
Vernis

AUREM ESCARIUM
Pa d'or

POLONESA

SARDONYX

CULTER
Ganivet per tallar l'or

ROTLLE
Volumen

POLONESA

AUREM ESCARIUM
Pa d'or

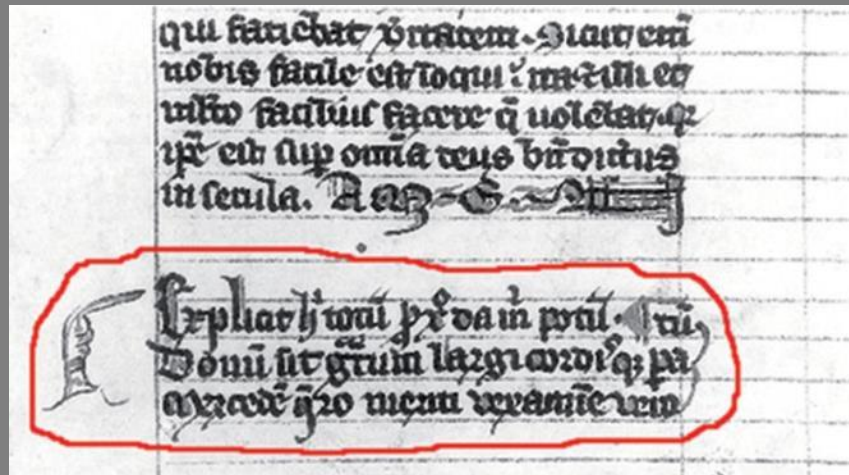
llavors lo senyor rei apellà lo noble **En Roger de L'oria**, que ell havia nodrit, e féu-lo s'agenollar davant, e dix-li:

En Roger: dona Bella, vostra mare, ha ben servida la reina muller nostra, e així donam-vos, ab la gràcia de Déu, la verga de l'almirallat, així que d'aquí avant siats al mirall nostre, e de Catalunya e del regne de València, e de Sicília, e de totes les terres que havem ne Déu nos darà a conquistar.

féu:
jam
hon
féu
la

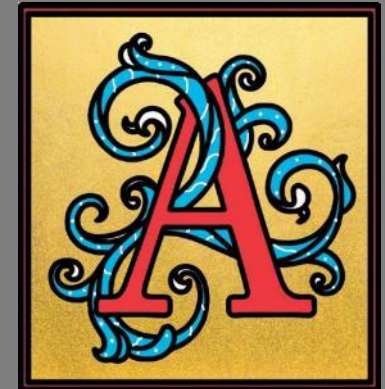

lo noble **En Roger de L'oria**

Un còdex s'acabava amb un èxplícit (text breu posat al final d'un manuscrit), en el qual el copista anunciava l'alegria d'haver-lo acabat i el desig de beure un got de vi o de rebre una generosa paga per la feina feta.

Ara que tu també has acabat la feina, fes de copista i escriu el teu nom:

.....

GRÀCIES!!!!

Confiem en poder compartir
aquesta activitat amb vosaltres!!